

ראיית הצי הבריטי את המאבק נגד ההעפלה מאת יהודה בן-צור

להבנת מה חושבים בצי הבריטי על אותם "קרבות" נגד אניות ההעפלה, מובא להלן תרגום קטעים מכתבה שפורסמה בירחון הבריטי Navy News, ביוני 1998, שהגיעה אלי באדיבותו של היסטוריון הצי הבריטי (RN, ret.) Comm. N. Stewart :

" מנדט לאי-הבנה - הצי המלכותי וארץ-ישראל"

" לפני 50 שנה.. ב- 30 ביוני 1948, הגיע תת-אדמירל T. Troubridge עם כוח של 5 אוניות ובראשן נושאת המטוסים HMS Triumph, לחיפה ופינה את הכוחות הבריטיים האחרונים מארץ-ישראל¹. חודש קודם לכן, ב- 15 למאי הוא נטל עמו את הנציב העליון הבריטי ובכך הגיע המנדט לסיימו - יחד עם המשימה הבלתי-מקובלת ביותר, שהוטלה על הצי המלכותי, בעידן שלאחר המלחמה.

ממשלת ארץ-ישראל ביקשה התערבות הצי שלוש פעמים במהלך תקופת השלטון הבריטי בארץ-ישראל, מאז 1923, בחסות המנדט של חבר הלאומים²: בפעם הראשונה, במרידה [מאורעות] 1936-39 כנגד ההגירה היהודית, כשהאוכלוסיה הערבית דחתה הצעה לחלוקה. לאחר מכן, בקיץ של 1939, משחתות.. נצטוו לפטרל ולאחר ספינות המנסות להנחית מהגרים יהודים, מעל למכסה החוקית.

ולבסוף, בחורף של 1945 הגיע שיטפון של פליטים ממרכז אירופה, שאורגנו ע"י התנועה הציונית שנאבקה על הקמת מדינת ערב השכנות... הדבר הוביל לתקופה של שנתיים וחצי, אשר בהם נערמה בצורה לא-הוגנת מידה רבה של בזיון / כלימה (Opprobrium) על ראשיהם של מלחי הצי המלכותי... "

ואיך מתרץ מחבר הכתבה את שינוי מדיניות המעצר והגירוש לקפריסין? " ... אבל באוגוסט 1946, כששם ספינות³ נעצרו בתוך שבועיים, היו יותר מדי [מעפילים] במחנות ולא ניתן היה לאכלסם בביטחון בארץ-ישראל, ועל כן, המשלוחים "הטריים" הועברו תחת ליווי, באוניות תובלה של משרד המלחמה, לקפריסין. שינוי מדיניות זה הוביל לכך, שהספינות הבלתי-לגליות לא עצרו יותר לכשאתרו ולא אפשרו לצוותות השתלטות לעלות אליהן באמצעות סירה. שימוש בתותחי האוניות היה מוביל לנפגעים רבים וע"כ, נאלצו אוניות המלחמה להגיע לדופן הספינה ע"מ להעביר אליה את צוות ההשתלטות. לעתים תכופות, "המטרות" תמרנו בפראות ע"מ לנער את צוות ההשתלטות - מעשה שיכול היה בקלות להביא לתאונת התנגשות רצינית. העובדה שאף פעם, בשלב ההשתלטות, לא היו נפגעים רציניים בקרב הצוותים ו"הנוסעים", הינה בעיקר, בשל התפעול המעולה שגילו מפקדי הצי המלכותי".

בסיום הכתבה מתייחס המחבר לאנושיות שגילו המלחים הבריטיים: " ... ברגע שהספינה הייתה תחת שליטה, המלחים תמיד התנהגו באופן ידידותי וגילו נכונות לסייע למהגרים.. היות והאירועים התרחשו זמן כה קצר לאחר גילוי מחנות המוות הנאציים, תפקידו של הצי, בהגדרה, נראה באור שלילי ובאופן בלתי-נמנע קיבל עיתונות גרועה, בעיקר בארה"ב. זה היה יכול להיות הרבה יותר גרוע⁴, לולי היקף הידע המקצועי והאנושיות של הצי".

¹ Palestine במקור.

² למעשה, השלטון הבריטי החל עם כבוש הארץ ע"גנרל אלנבי, בדצמ' 1917.

³ הכוונה כנראה לאוניות: 'הגנה', 'החייל העברי', 'יגור', 'הנרייטה סולד', 'כתריאל יפה' ו'כ"ג יורדי הסירה', שנתפשו בין 29/7 ל- 15/8 1946. מעפילי 4 האחרונות הוגלו למעצר בקפריסין.

⁴ המחבר נמנע מלהתייחס לפצועים הרבים ולאותם מקרים של שימוש באלות ונשק קל שגרם למותם של 11 מעפילים.

פרשת 'אקסודוס – 47' מוזכרת בכתבה, אך ללא העובדה העיקרית בדבר השינוי במדיניות הבריטית - החזרת המעפילים לארצות המוצא ובמקרה זה ... לגרמניה!! החלטת 'כ"ט בנובמבר' 1947 שיחררה את הצי המלכותי מאחת המועקות הגדולות ביותר בתולדותיו, שכן בעיקבותיה חדלו המלווים מאירגון המעפילים להתנגדות אלימה להשתלטות הבריטים על אניות המעפילים. חודש לאחר ההחלטה, ליוותה - בהסכמה - שייטת בריטית את שתי 'הפאנים', "קוממיות" ו"עצמאות", הישר לקפריסין. הצי המשיך בסגר עד לתום המנדט ב-15 למאי 1948 – ספינת המעפילים "נחשון", נתפשה ב-26 לאפריל, אך המלווים נצטוו שלא להתנגד להגליית המעפילים לקפריסין ו"אונית הרכש", Borea-2, נעצרה ב-13 למאי ושחררה למחרת היום בחצות, בתום המנדט, מבלי שהנשק, שהיה מכוסה במטען של קופסאות מיץ עגבניות, התגלה.

קיסריה, 1999

ערך: יהודה בן-צור